

Pedagogično zdravitelstvo.

Spisuje F. Vigela.

2. Pogreški spoznanstveni.

Pri pogreških spoznanstvenih bomo govorili le od domišljivosti in uma. Te dušne moči, posebno pa um, ste večkrat pri posameznih učencih popačene. Gledé domišljivosti bomo govorili od slabe pomljivosti ali pameti *) in pozabljivosti, od prenapete in nečiste domišljivosti; gledé uma pa od poveršnosti, pristranosti in zmedenosti, neumnosti in norosti, priprostosti, budalosti in topoglavosti, gloposti in raztresenosti.

Slabotna pomljivost in pozabljivost, ki zadržujete izobraževanje uma, in tudi v navadnem življenji pogosto človeka v zadrego pripravite, morete izvirati iz organične naprave, bolezni, nerednega življenja, namreč iz nemere v hrani, iz premale ali nevredjene vade in iz pomankljivega nauka. Le če ta pogreška izvirata iz poslednjih treh virov, je mogoče, da ju šola oždravi. Zgoditi se pa to le more, če se pomljivost po dobro vravnanem načertju vadi, in od stopinje do stopinje varno in razumno vodi. Slabopomljivih in pozabljivih učencev ne smeš, kar tiče učenja na pamet, ako nauk tega neodvračljivo ne tirja, s drugimi in dobropomljivimi na enako stopinjo postaviti, ker bi, posebno večji in težje naloge le slabo zapomnili, in ker bi se s tem pogrešek le poviševal, ne pa odpravil. Nalagajo naj se takim učencem iz začetka le kratke naloge, naj se večkrat ponavljajo in časoma vekšajo. Tudi naj bo pri začetku to, kar se otroci iz glave učé, yabljivo; post.: basni, povesti v vezani besedi, in po malem bolj resni sestavki v nevezani besedi. Je pomljivost jednostranska, t. j. če le nekatere reči, post.: imena, števila, — dobro pomniti ne more, mora učitelj naloge in vaje umno po tem vravnovati. — Pomljivost, ki kake reči ne zapomni tako hitro, kakor je navadno pri otrocih, se še ne kaže, da bi bila slaba. — Pozabljivost se pokaže, če otrok naročila, dela in naloge, ki jih mora storiti, opomine in svarjenja, ki so ga doleteli, hitro pozabi, in izvira večidel iz nepozabljivosti, pomanjkljive zanimivosti in lahkomiselnosti. Odpraviti se more ta pogrešek, če se

*) Kaj se pravi dobro „Gedächtnis (posebno Reminiscenz), Vernunft in Verstand“? Jezikoslovci, prosimo!

vir odpravi, in večkrat tudi vnanje kazni, katerih odgojnik pri slabopomljivih učencih nikakor ne sme rabiti, pri pozabljivih dobro teknejo. Posebno naj pa učitelj vse poskusi, da pri učencih budi zanimivost.

Preživa in prenapeta domišljivost se med učenci ljudske šole le redko nahaja, gosteji pa pri mladini višjih stanov, pa tudi večkrat v mesith med drugimi otroci. Izvira pa večidel iz domače izreje, ki ne odvrtače preskerbno od otrok povesti, ki domišljivost neredno napenjajo, kakor povesti od strahov in duhov, romanov, prenapetih in čudovitih potopisov itd. Knjige, ki se dajo mladini v pest, mora najpoprej skerbni odgojnik pregledovati in prevdarjati. Za bolezen domišljivosti je naj boljše zdravilo, da se vse odpravi, kar oči preveč napenja, da se zanimivost do resnobnih opravil budi, in gojenec takih opravil privadi. — Nečista domišljivost se pri mladini na deželi pogosto nahaja, in otroci se ji radi vdajo, posebno če se začanja v njih družbeno nagnjenje zbuja. Šola sama pri tej bolezni kaj nič ne more opraviti, če ji starši krepko ne pomagajo. Pervič naj se skerbno vse odpravi, kar nečiste misli zbuja (podohe, knjige, tovarštva itd.); pobožnost pa naj se po vsi moči zvišuje in krepi. Takih otrok se ne sme samih in brez koristnega dela puščati. Tudi ni napčno, da se sprehajajo in telesno vadijo. Naj gotovejši pomoček pa je, da se otrok v druge gojivne razmere prestavi, kar se pa zavoljo raznih okolisčin le malokdaj more zgoditi.

Poveršnost, pristranost in zmedenost so pogreški uma. Poveršnost se zadovolji s poznavo vnanjega in nepoglavitnega, in ne praša po istinskem. Poveršnost je navadno nasledek poveršnega nauka, raztresenosti, ali opravkov s premnogoverstnimi rečmi. — Pristranost se spozná, če um le enega ali nektere nauke prihrani, in se za druge enako imenitne ne zmeni. Pristranski nauk, ki le nektere nauke skerbno in ljubeznjivo razklada, in opiranje na malovažno doslednost je višidel vir pristranosti, pristranskega uma, ki se mora tudi prištevati k pogreškom, čeravno ni pristranost tako napčna, kakor poveršnost. — Zmedenost se mora umu pripisati, če rad razumenja ali zmisli zmede. Izvira pogosto iz nevedenega nejasnega nauka, še gostejikrat pa od tod, da je pomljivost v obziru na um nerazmerno izobrazena in z znanostimi prepolnjena; um po tem takem ne more zmisli, ki so v pameti nagromadjene,

presijati, vrediti in vladati. Kako se dá ta pogrešek odpraviti, se lahko spozná po viru. Jasnost, red, doslednost, primerna podlaga in mnogostranost nauka so pripomočki; drugih ni za zmedenost.

4. Neumnost in norost se le malokdaj že v mladosti pokažete. Neumnež ne more spoznati poglavitnega od nepoglavitnega, in večidel nepoglavitno bolj ko poglavitno čisla. Neumni postane nor, ako svojo vrednost v nepoglavitne prednosti stavi, in od sebe meni, da je imeniten, kar vendar ni res. Ukoreninita se ta pogreška, če se pri otrocih pri vsaki priliki navdušeno govori o malenkosti, vnanjih prednostih nestalnih rečeh, kakor bi bilo to poglavitno in posebna sreča, in če se otroci prezgodaj vpeljejo med svet in v družbene veselice, ki so le za odrasčene. Šola more tema pogreškoma le nasprotovati, ako razkazuje, kaj je poglavitno in važno, in kaj malo in slabo.

(Dalje prih.)

Iz zgodovine keršanske ljudske šole.

(Dalje.)

1. maja l. 1774 prišel je opat Felbiger na Dunaj, potem ko je dobil privoljenje od svojega kralja. Berž ko ne, je bila cesarica sama, ko ji je na misel prišlo, da je opata iz Sagana poklicala, da vredi normalno šolo in šolstvo sploh. Dasiravno se je vse oziralo na opata, vendar v razsodivnem trenutku nihče ni nasvetoval tega, dokler ni cesarica sama te misli sprožila. Dvorna učilniška komisija dobila je hipoma po prihodu opata povelje, da naj mu pokaže vse akte zadevajoče normalno šolstvo in tabele, kojih je izdelal Gruber že 20, tudi zastran njegovega šolskega načerta; rekla je cesarica, da hoče zaslišati nasvet komisije, potem ko bo opat načert pregledal. Felbiger postopal je zelo varno, in določno je grajal le prepire nepokojnih učiteljev, ki so ga tako nalagali. Pohvalil je sicer načert Gruberjev v veliko rečeh; rekel je, da na normalni šoli niso popustili njegove metode, vendar pa je rekel, da se za začetnike premalo skerbí, da se s tabelami ne izhaja povsod, da je tudi treba šolskih knjig.

Zagovarjal je sicer Gruber-ja Hägelin, poročevavec pri šolski komisii, in tudi dvorna komisija je bila na Gruberjevi